

A kistérségek helye a helyi infrastruktúra, a helyi szolgáltatások, térségi szolgáltatások, a lakókörnyezet, a civil társadalom szerveződése, a kulturális örökségvédelem terén lehet meghatározó.

Hivatkozás nélkül felhasznált forrásanyagok

- BELUSZKI P.–KOVÁCS Z.–OLESSÁK D. 2001. A terület- és településfejlesztés kézikönyve. – CEBA Kiadó, Budapest.
- CSEFKÓ F. (szerk.) 1995. Kistérségeknek kistérségekről. – Dunaholding City Menedzser KFT, Bp.
- FORMAN B. 2003. Regionális politika az Európai Unióban. – VÁTI, Budapest.
- HAJDÚ Z. 2001. Magyarország közigazgatási földrajza. – Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs, 224 p.
- KORPONAI É.–PAP N.–WILHELM Z. 1997. A területi tervezés néhány fontos sajátossága az Egyesült Királyságban. – In: Közlemények a Janus Pannonius Tudományegyetem Általános Társadalomföldrajzi és Urbanisztikai Tanszékéről, Pécs, 34 p.
- KOVÁCS T. 2003. Vidékfejlesztési politika. – Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs.
- M. CSÁSZÁR Zs. 2004. Magyarország oktatásföldrajza. – Pro Pannonia, Pécs, 189 p.
- PAP N. 1998. A régió fogalom politikai manipulációjának lehetőségei. – In: Szuverenitás–Európai Unió – Regionalizmus IV. Országos Politológus Vándorgyűlés, Székesfehérvár, pp. 114–121.
- PAP N. 2001. Régió és rajonelméletek. – In: Általános Társadalomföldrajz II. Dialóg Campus Kiadó, Pécs,
- PAP, N. 2003. Geographic Aspects of Regional Development Policy. – Development and Finance 3. pp. 81–87
- PAP N. 2004. A kistérségek helye, szerepe Magyarországon a 21. század első évtizedében. – Tér és Társadalom 18. 2. pp. 23–36.
- PAP N.–TÓTH J. 1999. A regionális fejlődés elméleti kérdései a Kárpát-medencében. – Limes, 99. 3–4. pp. 131–153.
- SÜLI-ZAKAR I. (szerk.) 2003. A terület- és településfejlesztés alapjai. – Dialóg Campus Kiadó, Pécs–Budapest, 364 p.

DEZSŐ JÓZSEF–SEBE KRISZTINA–HORVÁTH GÁBOR: Villányi-hegység útikalauz. – JPTE Barlangkutató Egyesület, Pécs, 2004. 159. old.

A Pécsi Tudományegyetem Barlangkutató Egyesületének kiadásában jelent meg a Villányi-hegységről szóló tartalmú, formai kivételben igényes könyv, amely összefoglalja a táj természeti, kulturális értékeit, túraútvonalakat ajánl, értékes információkkal szolgál az odalátogató turisták számára. Közvetíti a tájegység egyedülállóságát, sajátosságait, ezáltal szolgálja annak turizmusát. Amint azt az olvasókhöz írt „Köszöntő”-ben Tóth József intézetigazgató egyetemi tanár megjegyzi, „bízunk benne, hogy ők vagy mások kedvet kapnak a régió más tájegységeinek hasonló jellegű, mindmáig hiányzó feldolgozására.”

A könyv komplex szemléletet tükröz, a részletek mellett a kölcsönhatások rendszerére helyezi a hangsúlyt. Rávilágít több természet- és történettudományi problémára, közérthetően, egyszerűen megfogalmazott formában. A fiatal szerzők sok színvonalas képpel és illusztrációs anyagokkal gazdagították a könyv értékét, a hagyományos elemzések mellett modern eszközöket is használtak, pl. légi felvételeken jelölték az egyes túraútvonalakat.

Az útikalauz nyolc, különböző terjedelmű fejezetből áll, amelyek komplex módon mutatják be a hegységet: 1. A Villányi-hegység elhelyezkedése, és megközelítése, 2. Földtan, 3. Talajok, 4. Éghajlat, 5. Élővilág, 6. Történelmi bevezető, 7. A hegység szőlő- és borkultúrájának története, 8. Ajánlott túraútvonalak. Az egyes fejezetek végén német és angol nyelvű összefoglalók találhatók.

Az első fejezetben méltán szerepel az ország első borútjának (Villány-Siklósi Borút) leírása, aminek jelentőségét jól mutatja, hogy a borvidék valamennyi turisztikai szolgáltatója a tagjává vált. A második fejezetben a hegység kialakulásának és geológiai felépítésének leírása után a szerzők a területen jellemző karsztformákra, főként a barlangok jelentőségére hívják fel a figyelmet, mert egy részük híres őslénytani lelőhely és formagazdagságuk miatt is fokozottan védet, ezért turisztikai célra nem alkalmasak. A Hidrogeológia c. alfejezetben a másik jelentős természeti értékről, a karsztvizekről olvashatunk, ezt azért kell kihangsúlyozni, mivel gyógyvíz teremtette meg a fürdőkultúra kialakulását.

A harmadik és negyedik fejezet a terület éghajlatának és talajainak rövid ismertetését foglalja össze, ezekenél jóval hosszabb az élővilág leírása, érthető módon, hiszen a hegység „felét természetes vagy ahhoz közeli állapotban levő növénytakaró borítja”.

A Történelmi bevezető c. fejezet több részre tagolódik: a kezdetektől a török kiűzéséig, a kései feudalizmus, a dualizmus időszaka és a 20. század, amelyekben belül az egyes történelmi korokról szerezhetünk értékes információkat. A hegység környezetében jelentős római emlékek találhatók, erről a korszakról SZABÓ Tibor ír. A fejezetben több érdekes történelmi probléma, kérdés kerül előtérbe.

A könyv talán legérdekesebb része a hegység szőlő- és borkultúrájával foglalkozik, amelyben érdekes részletekkel – pl. Caesar katonáinak kötelező borfogyasztásáról –, idézetekkel mutatják be a szőlőművelés történetét, feltéve azt a kérdést is, hogy „volt-e a rómaiak óta folyamatos szőlőművelés a területen?”. Sokan azonosítják a hegység szőlő- és borkultúráját Villánnyal, az ajánlott túsók azonban lehetőséget adnak arra, hogy a látogatók számos helyen találkozzanak a környék borkultúrájának és vendéglátásának összekapcsolódásával. Az olvasó megismerkedhet a helyi építészettel, a hegység jellemző szőlőfajtaival, napjaink szőlőművelésével és borászaival, a gazdálkodási módokkal és borászati módszerekkel. Figyelmet érdemlő SCHUTH Gyula toxikológus, szakgyógyász írása a bor és az egészség kapcsolatáról. Értékes táblázatot közöl a különböző borfajták rizikófaktor csökkentő hatásairól, ám az idegen nyelvű összefoglalót olvasó külföldi turisták ezekről már nem tudhatnak.

Az ajánlott túraútvonalak magukba foglalják a látnivalók részletes leírását, emellett újabb érdekes adatokat tartalmaznak, megemlítik az évente megrendezett jelentősebb programokat és eseményeket. Az útvonalak a légifotók alapján jól követhetők, a mellékelt térképen azonban kevésbé elkülöníthetők – szerencsésebb lett volna más színnel, vagy vastagabb vonallal jelölni azokat.

A Tudnivalók és a Tájékozódás sok hasznos információt foglalnak magukba a Villányi-hegység és környékének szolgáltatásairól, önkormányzatokról, pincészetekről és arról, hogy a túsók során előforduló szakkifejezések, neves borászok stb. a kötetben hol található meg. A térképmelléklet 4 szakszerű térképet tartalmaz: a Villányi-hegység és déli előtere, földtani térképe, a hegység felszínén és a mélyben húzódó karbonátos kőzetek hőmérséklete és a villányi borvidék településeihez tartozó hegyközségi területek és fontosabb szőlőfajták.

A kötet, kisebb hibái ellenére, jól szerkesztett. Hiányolható viszont, hogy a könyvnek nincs tartalomjegyzéke, ami egy útikalauz elengedhetetlen része (a szerzők ezt később pótolták). A képalírások csak magyarul olvashatók. Ha egy útikalauz idegen nyelvű összefoglalókat is tartalmaz, akkor célszerű lett volna a képmagyarzatokat is így elkészíteni (bár szövegközi utalások vannak)! Az irodalomjegyzék részletes, de a szövegközi hivatkozások hiányoznak. A gazdagon illusztrált, sok szép képet tartalmazó könyvet figyelmebe ajánlom mindazoknak, akik érdeklődnek a Villányi-hegység természeti értékei, történelme és kultúrája iránt, akik régóta ismerik és szeretik ezt a tájat, és azoknak is akik „csak” látogatónak érkeznek, de megfogja őket a táj szépsége, sajátos hangulata és kiváló borai.

LAMPÉRT KIRILL